

NEKA ŠAHOVSKA RAZMIŠLJANJA

Ovo je nastavak serijala „*Jedno usamljeno gledište - prvi, drugi i treći deo*“, objavljenih na sajtovima [„Večiti šah“](#), [„Šah-mat lista“](#) и [„Ogledala duha“](#).

Šahovska igra kao učiteljica života

Šahovska igra je najveća učiteljica života. Surovo nas kažnjava za trenutni gubitak koncentracije, za prerano radovanje („golub na grani“), za pomisli gordosti, i shodno tome, za svesno ili nesvesno ponižavanje protivnika. Za umišljanje da smo ga samo svojom zaslugom nadigrali, a ne i njegovom: zbog grubog previda, ili što nije iskoristio sve ukazane šanse.

U šahu je bitno ko poslednji pogreši i kada! Naime, ako se pogreši u slabijoj poziciji, posledica je često poraz; dok manja greška u boljoj poziciji dovodi do remija, a veća u dvosekloj poziciji, i do mogućeg poraza. I u tim obrtima, najteže je biti objektivan, i pravovremeno i ispravno oceniti nastalu situaciju u poziciji na šahovskoj tabli.

Osim toga, samo zahvaljujući protivniku, mogla je da se ostvari neka lepa kombinacija, jer je napustio mirnu, rovovsku, često neinventivnu, čisto racionalnu borbu. Osokoljen, odvuкао je od odbrane ključnu figuru, krenuo je da osvoji materijal, ili da vas potisne. A vi mu materijal velikodušno dajete za tempo ili dva, žrtvujete pešake ili po racionalnoj vrednosti težinski jaču figuru. Jer u dinamičkom šahu tempo i vreme se uključuju, standardna pravila se menjaju, više ne važe, sve se kreće...

Hodamo po vibrijajućoj žici nad provalijom; vreme za razmišljanje teče, brzo prolazi, sat otkucava, a događaji ubrzavaju. I ako su spaljeni svi mostovi, često samo od jednog poteza zavisi da li će kraj biti sa štitom i lovorikama, ili na štitu, jer smo poraženi. Zato ne uzlećite u mislima i pomislama za vreme partije, jer dok se ne završi borba, ništa nije gotovo.

„Nema ništa teže nego dobiti dobijenu partiju.“ (dr Zigbert Taraš)

I klonite se sadašnjeg, većim delom obesmišljenog šaha. Šah nije gladijatorska borba na život i smrt, i lupanje po satu do golih kraljeva. Nepredavanja partije sa topom ili damom manje; igranje do mata pogotovo u igri dece protiv šahista trećeg doba. (I posle podlog šaha kralju, nestrpljivo čekanje na eventualno nemoguć potez - kada se u blicu nezasluženo dobija partija.)

Šahovska igra nije ni ceđenje suve drenovine, koje se (zbog sadašnjih uspeha Magnusa Karlsena, ali i zbog uticaja kompjutera i kompletnog skeniranja partija igrača), sve više primenjuje.

Nekada je šah bio, *a i sada bi trebalo da bude, pre svega, viteška borba!* Ako ste pobedili protivnika, zahvalite mu se što vam je omogućio da ostvarite lepu kombinaciju ili lepu pobjedu. I uživajte u pobjedama duha nad prozaičnim potezima i rešenjima; ***pobedi duha nad materijom.***

Šah – mentalna borba dve ličnosti

Za mene igranje šaha nikada nije bila borba protiv figura (kako je isticao proslavljeni velemajstor Svetozar Gligorić). Takav pristup je dominantan samo u analizama pozicija. U šahovskoj partiji je potpuno drugačija situacija: tamo je primarna borba dve ličnosti i tada je psihološki potez najneugodniji i jači od bilo kog, kompjuterom izabranog objektivnog poteza. Tako je igrao dugogodišnji prvak sveta Emanuel Lasker, a delom ga je sledio i Boris Spaski.

I nemojte da zavaravate sebe pronalazeći raznorazne „razloge“ svog poraza; nužno je pronaći prave uzroke. Zapamtite i osnovno pravilo. Iz jednog poraza može da se nauči mnogo više nego iz više pobjeda. Tako i za život; iz par ključnih partija šaha, na sopstvenom iskustvu, za sva vremena, možete naučiti više nego iz mnogo pročitanih psiholoških knjiga! Jer šah je istovremeno učitelj, ali i igra života. A život je čudo...

I sećajte se basne o lisici i kiselom grožđu. Ne obazirite se na nedobronamerne komentare ljudi koji ne znaju mnogo što šta, koji ne uočavaju lepotu... Koji nisu naporno radili, privilegije nisu mukotrpno stekli; imali su sve prednosti i pogodnosti u razvoju u detinjstvu i tokom života. I koji vremenom lako, u nekim slučajevima već u detinjstvu, postaju loši ljudi; ne raduju se uspesima bližnjih, jer ih posmatraju kao opasnost za svoje izvikane, a ipak, manje kreativne, delom ograničene sposobnosti...

Setimo se najnovijeg, ekstremnog primera pubertetlije K. K. i njegovog fizičkog uklanjanja boljih od sebe...

Stariji to malo suptilnije rade. Različitim pristupima uklanjaju konkurenciju, i eto negativne selekcije na svim nivoima. Rezultat su moralni pad i katastrofalni rezultati u društvu, a taj trend nije zaobišao ni Srbiju.

Značaj problemskog šaha

U problemskom šahu nema zavaravanja. Uslovi su za sve jednaki, i nastaje borba sa samim sobom. I ako vaš drug reši problem za nekoliko minuta, a vama je potrebno mnogo više vremena, ili uopšte ne uspevate da ga rešite, ne možete se izvlačiti i zavaravati sebe.

Sećajte se poslovice da šugavoj ovci i runo smeta. Zato otklanjajte „šugu“ sa svoje kože i psihe. Ne napuštajte rešavanje problema posle prvih neuspeha, ili *izostanka izvanrednih rezultata na koje ste naviknuti zbog odlične memorije i*

priprema za turnire od strane ličnih trenera. Roditelji su vam pogodnosti omogućili; ali treba da vas nauče da cenite zaslužene uspehe drugih. I ne samo da ih cenite; već da pokušate i da se radujete što su ostvareni... U ovoj pogubnoj eri asocijalnih individualista, trudite se da budete deo kolektiva.

Problemski šah pomaže i kao trening uma

Rešavanje problema ne pomaže samo u razvoju šahista, već kao didaktičko sredstvo utiče i na sveukupni razvoj dece. Kroz rešavanja se jača analitika, intuicija, koncentracija, kreativnost, volja, psihološka stabilnost, samopouzdanje kod manje "agresivne", introvertne dece, i td.

To je istovremeno i prilika za decu iz unutrašnjosti, i decu bez materijalne podrške roditelja, da se pokažu i dokažu. (A koliko je rešavanje problema važno za šahiste, pokazao je i Laslo Polgar koji je u treninge ćerki - Judite, Sofije i Žužane - uključio i rešavanje problema sa vizuelnim pamćenjem tipičnih pozicija. Izdao je i knjigu taktičkih zadataka za vežbanje šahista, naziva „5 3 3 4 Problems, Combinations and Games“.)

Jačanje volje i osvetljavanje nesvesnog dela ličnosti

Problemski šah pomaže i kod jačanja volje. U redu je privremeno dići ruke kod neuspeha, ali je besmisleno odustati od daljih pokušaja da se šahovski problem reši. Ne trčite nestrpljivo da uz pomoć kompjutera vidite rešenje. Dajte sebi vremena da problem „odspava“, bukvalno i figurativno. A onda, ako se povremeno na kratko vraćate problemu, zavisno od težine, jednog dana ćete ga rešiti. I bićete ushićeni zbog toga!

Pri tome, možda će vas san samo navesti na put, a možda i dati rešenje. Jer pored svesnog dela, posedujemo i nesvesni deo ličnosti koji radi nezavisno, ali i u koordinaciji sa svesnim delom. A on je naš prijatelj ako se povežemo sa njim, ali i neprijatelj ako ne obraćamo pažnju na njega, ako ga, potiskujući bolno i neželjeno u podsvest, zatrpavamo našim u životu stečenim ili nasleđenim nerešenim problemima ili zabludama. Tada je nesvesno naša zlokobna senka, tamni deo ličnosti, izvor zla i naš najveći neprijatelj! Sedište našeg „pakla“ i unutrašnjih, sopstvenih, ili prikupljenih demona...

Rešavajući sve više raznovrsne probleme pamtio sam matne slike, vežbao rešavanje problema sa malo figura naslepo, igrao i prvu partiju naslepo. Nisam „lomio zube“ na teškim problemima, već sam ih prepuštao nesvesnom delu, i rešenja su dolazila u snu. A komunikacija sa *nesvesnim* pomaže vam da, kada ste odmorni, ili kada niste previše nervno napeti, istovremeno mislite i radite dva umna posla, koristeći, osim svesnog, i *nesvesni* deo ličnosti.

To đacima može da pomogne pri rešavanju zadataka na kontrolnim i pismenim zadacima, kolokvijumima i ispitima. Na početku pažljivo pročitajte sve zadatke,

fokusirajte se na one za koje mislite da ih možete lakše rešiti, i dok radite jedan, *nesvesno* može da vam pomogne u rešavanju sledećeg zadatka. I po završetku i zapisanom rešenju tog zadatka, ponavljajte proces. I bićete uspešniji...

Brzi uspeh, najveći neprijatelj

Radi obaranja nekih rekorda, svedoci smo sve ranijeg usmeravanja dece u mnogim aktivnostima, pa i u šahu. Ali rana specijalizacija uzrokuje mnoge šupljine u obrazovanju. A ako se radi o prirodno introvertnim osobama, mogu da se jave i problemi sa socijalizacijom.

Podsetio bih i na osnovno, prvobitno značenje pojma „idiot“ kod grčkih filozofa. Dok je za Platona "idiot" pre svega intelektualni laik zarobljen u svetu iluzija, za Aristotela je on društveni prognanik koji ne ispunjava svoju biološku i moralnu svrhu postojanja.

I tako, ranim usmeravanjem radi nekakvih rekordnih uspeha dobijamo prognanike iz života nacije, ali za globaliste „korisne idiote“ koji osim svoje uske specijalnosti u kojoj su možda vrhunski sportisti ili stručnjaci, u većini slučajeva ne poseduju druga znanja... Zato su lak plen za mnoge, moralno neodgovarajuće izbore i manipulacije.

Budite strpljivi – nestrpljivost je đavoljska zamka

Prema do sada iznetom, nikada ne očajavajte ako se nisu odmah ostvarile vaše želje i nade. Imajte na umu srpsku narodnu izreku u nesreći: „Ko zna, (ili „Samo Bog zna“) zašto je to dobro“. Jer i lična patnja nas tera da uočimo možda još veće patnje drugih, i da sa empatijom postanemo topli, saosećajni... bolji ljudi. A tada nismo sami. I kada mislimo da nema izlaza, pomoć nam nenadano stiže!

Dakle, ako u za vas teškim trenucima ne lenčarite, ne padate u depresiju, već se borite, pre svega sa samim sobom i svojim slabostima, uspeh neće izostati. Jer rešavanje šahovskih problema mi je pomoglo da, emocionalno sazreo, rezultatski budem superioran u nadmetanju sa vršnjacima već na svom prvom odlasku iz Niša, daleke 1962. godine.

Kuriozitet je, što je sada u eri masovnih turnira nezamislivo, da sam samo sa dve ozbiljnije turnirske partije na Omladinskom prvenstvu Niša, četiri u Ligi uže Srbije, četiri u predtakmičenju i pet u finalu Kupa Maršala Tita, u eri bez kompjutera, bez pomoći trenera i sparing partnera, potpuno samouk, učeći samo iz nekoliko knjiga, ubedljivo pobedio na Omladinskim prvenstvima Srbije i Jugoslavije. A ta generacija je izrodila Bojana Kurajicu, juniorskog prvaka sveta 1965, genijalnog Albina Planinca, i mnoge vrhunske jugoslovenske šahiste.

[Najbolji omladinac u Srbiji i Jugoslaviji](https://ogledaladuha.rs/) – na sajtu Slobodana Bojkovića Ogledala duha. <https://ogledaladuha.rs/>

Ali za razliku od mnoge današnje štićene dece, prezasićene ispunjavanjem njihovih, ponekad hirovitih prohteva za učešće na turnirima, ili zbog priklanjanja bolesnim ambicijama trenera i roditelja, sa stotinama i hiljadama odigranih partija tokom godine, ja sam bio „gladan“ i željan šaha. Uživao sam u svakoj partiji, svakoj poziciji, jer sve je bilo prilično nepoznato, neizvesno, relativno novo i uzbudljivo...

Najveći protivnici rešavanja problema

Nasuprot trenerima majstorima i šahovskim umetnicima, najveći protivnici rešavačkog dela problemskog šaha su šahovski treneri koji ne osećaju lepotu šaha, zatim *treneri mešetari i treneri zanatlije*.

Recimo, možete matirati prozaično u više poteza, ali je samo jedan mat u dva ili tri poteza. A da bi se postiglo to najoptimalnije rešenje, potrebno je naći neočekivani, spektakularni potez, zaobilazeći mnoge varke i zamke koje obaraju zamišljene ideje. I ako je treneru besmisleno da uključi mozak u rešavanje, ako mu je to teško jer je delom, u borbi za egzistenciju, možda i sam postao ograničen, normalno da će odvrćati decu od rešavanja problema... Naime, još bi se pokazalo da su nadarena mala deca bolja od njega, a to je pogubno za njegov ego, stvorenu sliku kod roditelja, a potom i za materijalno stanje.

Problem kod dece su i ambicije roditelja i razvijanje poredničkog mentaliteta po svaku cenu

Pod uticajem roditelja deca se ne trude da pobeđu svoje psihičke i karakterne slabosti (a koje se otkrivaju pogotovo pri rešavanju problema), već *prvenstveno žele da pobedama unište protivnika*. I ako su u rešavanju problema lošiji od drugih, ili *nisu izvanredno uspešni kao u aktivnom šahu*, odustaju od rešavanja. Ne bih navodio imena poznatih igrača novije generacije koji su bili manje uspešni (manje kreativni) od Dejana Omorjana, Aleksandra Kutanjca i Vere Vujović.

Protivnici rešavača su i sami problemisti?!

Naime, većina njih, da ne kažem: „Sa časnim izuzecima skoro svi“, insistiraju na tome da je problemista prevashodno samo kompozitor problema, a ne i rešavač. A za kompoziciju su pored talenta potrebni i velika posvećenost i slobodno vreme, koje zbog brojnih obaveza, mnogima, a pogotovo mladima, nedostaje. (Osim toga, evo i male analogije sa poezijom i muzikom. Mnogi su privilegovani da osećaju i uživaju u lepim stihovima i zvucima melodija, ali malo je originalnih i istinskih, Bogom nadarenih, pesnika i kompozitora.)

Srpski problemisti su decenijama bili u vrhu svetskog problemskog šaha, i osvajali mnoge ekipne i pojedinačne medalje. Zato su duboko pogođeni marginalizovanjem njihovih velikih uspeha sa reprezentacijom i pojedinačno, jer nažalost, uprkos svemu, ostali su bez ikakvih zvaničnih priznanja...

Zbog svega navedenog, i zbog nipodaštavanja njihovih kreativnih ostvarenja, srpski problemisti (osim par izuzetaka koji omogućavaju funkcionisanje Kadetsko-juniorske lige Srbije), nemaju snage ni ambicije za radikalne promene; u vremešnom su dobu. Stoga nisu zainteresovani ni za širenje rešavačkog dela među omladinom i posvećen, besplatan, volonterski rad radi dobrobiti dece. Okrenuti sebi, previđaju činjenicu da će se tek od mase rešavača, sticajem okolnosti, neko dete opredeliti i za šahovsku kompoziciju. (Ilija Serafimović je slučajan izuzetak od navedenog pravila masovnosti koja rađa i kvalitet.)

Zbog takvih suženih pogleda, ne samo kod aktivnih šahista već i kod problemista, gubi se iz vida činjenica o nabrojanim mnogim koristima pri rešavanju šahovskih problema u opštem razvoju dece. Jer, u ranom dobu zainteresovani rešavači vremenom uočavaju i osećaju lepotu pojedinih ideja i rešenja, kao i harmoniju šahovskih figura, a sve to doprinosi napredovanju u aktivnom šahu. A što se tiče problemista, tako će posredno, i/ili neposredno, i njihove kreacije (uz one stranih autora) da se prikazuju širem auditorijumu, i na taj način nastavljati da žive.

Kreativnost problemista

Ranije su poznati šahisti i svetski prvaci ne samo rešavali, već i komponovali probleme. Počecu od možda najstarijih Luj de Laburdonea i nezaobilaznog američkog matematičara, problemiste i enigmatičara Semjuela Lojda. Zatim, tu su od poznatijih šahista Karl Šlechter, Aron Nimcović, Rihard Reti i dr ZigbertTaraš. Od svetskih prvaka, počev od Vilhelma Štajnica, Emanuela Laskera, Hoze Raul Kapablanke, Aleksandra Aljehina, Maks Evea, Mihaila Botvinika, neumornog Vasilija Smislova, Mihaila Talja, niz zaključuje Anatolij Karpov. Tu su od poznatijih velemajstora Paul Keres, David Bronštajn, Jurij Averbah, Jan Timan i Džon Nan.

Nekada su svetski prvaci bili obrazovane osobe i pravi intelektualci. Ali sada Karlsen, kome je važna samo pobeda protiv protivnika, ne samo da negira šahovsku kompoziciju, već i rešavanje problema nipodaštava. Jer kod rešavanja ne može da cedi suvu drenovinu, znalački premešta figure i čeka da u vremenskoj oskudici protivnik pogreši. Kod rešavanja problema, najveći protivnik je svako sam sebi: sa svesnim i nesvesnim delom svoje ličnosti!

Od naših igrača starije generacije koji su pre svega rešavali, ali i komponovali probleme, tu je pre svih međunarodni majstor dr Milan Vukčević (1937-2003), kandidat za Nobelovu nagradu iz hemije.

<https://en.chessbase.com/post/milan-vukceвич-1937-2003/851>

Zatim slede proslavljeni velemajstori Ljubomir Ljubojević i Draško Velimirović.

Posle njih se od aktivnih igrača posebno istakao dr Bojan Vučković (1980 -), evropski prvak u rešavanju 2007, a 2010. vodeći na obe domaće rejting liste: u standardnom šahu i u rešavanju problema. I sada, posle toliko godina, Bojan je u svetu naš najbolje rangirani rešavač.

Zbog sankcija kolektivnog Zapada, u odsustvu ruskog juniora Pavlov Danile, Pjorun Kacper je nekoliko godina bio svetski prvak u rešavanju problema. Šahovski je reprezentativac Poljske i treći na Evropskom prvenstvu u šahu. A neposredno do izbijanja rata 2022. godine Ukrajinci su bili glavni u istovremenom upražnjavanju standardnog aktivnog, kao i problemskog, rešavačkog šaha.

A na tromesečnoj rejting listi od 1. 4. 2026. Danila Pavlov je ponovo na prvom mestu sa 2824 poena, ispred Pjoruna Kacpera sa 2759 poena.

Dosta godina pre toga, Englezi su držali primat u rešavanju problema sa svojim nadarenim šahovskim predstavnicima; matematičarima i velemajstorima standardnog šaha, dr Džonom Nanom (1955 -), trostrukim svetskim prvakom u rešavanju problema, i dr Džonatanom Mestelom (1957 -).

Problemski šah je poezija

Ako je praktičan šah proza, a sa umetnutom strategijom i lepim kombinacijama - umetnička proza, **problemski šah je poezija**. Poezija koja nam kratkim, jezgrovitim stihovima otkriva svu lepotu šahovske igre.

Zato je u ovom dobu šunda, turbo-folka, adrenalinske zavisnosti, blica na 3 minuta i na Svetskim kadetskim prvenstvima za decu do 8 i 10 godina, buleta na minut koji izaziva adrenalinsko-dopaminsku zavisnost kao i droga, droge, kladionica, kocke, energetskih pića i alkohola, vraćanje lepoti bitno. Deci treba ukazivati na lepotu oko njih i u njima, i pomagati im da budu kreativna...

Da se u nasrtajima na obrazovanje sa svih strana, čak i od Ministarstva prosvete sa predlogom o skraćivanju časova na 30 minuta, preko šahovske igre i rešavanja problema pokazuje i dokazuje da problem nije samo u deci, već i u nemoći sistema koji se ne trudi da privuče njihovu pažnju i zadrži je na duže vreme!

Ističem da rešavanje problema traje 90 minuta, da mnoga deca ostaju do kraja, i da im se rešenje nekog nerešenog problema o kome su intenzivno mislili, često ukaže na isteku vremena za razmišljanje.

FM Slobodan Bojković

Koordinator i glavni organizator Kadetsko-juniorske lige Srbije u rešavanju šahovskih problema

Napomena: Ovo je malo dopunjen i preuređen tekst koji je 14. januara 2026. godine sa finansijskim planom poslat predsedniku ŠS Srbije Andriji Jorgiću i njegovom savetniku Vladimiru Šakotiću, a za sednicu Upravnog odbora. Naime, radi se o potrebnih 280 hiljada dinara na kraju godine radi nagrada kadetima i juniorima, učesnicima takmičenja, zatim klubovima koji stimulišu i organizuju rešavanje problema u svojim sredinama, kao i najminimalnije kompenzacije glavnom sudiji lige Borislavu Gađanskom, IM kompozicije i sudiji Fide.